

Bölgesel kalkınma ve merkezi idare

Muharrem Kayhan

Siyaset, toplumsal faaliyetlerin tümünün üzerinde yer alan yetkin ve seçkin bir alanı tanımlaması gereken bir kavramdır. Uzuvlardan gelen algıları değerlendirerek organizmayı yöneten beyin gibi, siyasi otorite de, toplumsal birimlerden gelen verileri değerlendirerek bir sentez, bir sinerji yaratır. Farklı unsurlardan meydana gelen sosyal organizmanın belirli bir hedef doğrultusunda ilerlemesi için gerekli koordinasyonu sağlar.

Bunun gerçekleşmesi için, toplumun sinir sisteminin iyi işlemesi, siyasi otorite ile iktisadi ve sosyal birimler arasında sürekli bir iletişim olması gerekir. 90'lı yılların Türkiye'si, bu iletişimin gerektiği gibi işlemediği, yer yer tümüyle koptuğu bir manzara sergilemektedir. Siyaset sahnesinin oyuncularını ile toplumsal birimler arasındaki iletişim kopukluğu, toplumun gelişme dinamiklerinin siyasetçilerimiz tarafından kavranamaması sonucunu doğurmaktadır. İçgüdülerle farkedilen sinyallere ise, basit reflekslerin ötesine geçen cevaplar verilememektedir.

Sorun, siyaset sahnesindeki oyuncuların algılama yetersizliğiyle sınırlı olsa, fazla zorlanmadan aşılabılır. Toplum kendi içinden, onu tanıyan ve

anlayan oyuncular çıkarır ve kopan iletişim yeniden tesis edilir. Oysa sorunun kaynağında yapısal yetersizlik, mevcut idari organizasyonun sınırlayıcı etkisi de bulunmaktadır.

Kuşkusuz mevcut idari yapı, somut gereklerin bir ürünüydü. Ancak 80'li yıllardan itibaren yerel ekonomilerde görülen hızlı gelişme, sosyal sorunların çeşitlenmesi ve karmaşıklaşması, mevcut yapının kaçınılmaz olarak dar gelmesine yol açtı. Yerel çözüm mekanizmalarının yeterince gelişmemiş olması, her türlü sorunun merkeze taşınmasına ve merkezdeki idari birimleri tıkamasına yol açmaya başladı. Buna bir de ülke ekonomisindeki istikrarsızlık ve kamu kaynaklarının büyük ölçüde merkezdeki idari birimleri ayakta tutmaya harcanması eklenince, gelişen yerel ekonomilerin iktisadi ve sosyal açıdan birer cazibe merkezi olabilmeleri sağlanamadı.

Bugün bu sağlıksız gelişme, yerel düzeyde ortaya çıkan sağlıklı bir tepkiyle dengelenmeye çalışılıyor. Türkiye'de bir süredir, sivil toplumun örgütlenmeye başladığı, gönüllü mesleki ve sosyal kuruluşların yerel sorunlar üzerine kafa yorup çözüm ürettikleri görülüyor. Bunlar içinde en çarpıcı

cı gelişmeyi, sanayici ve işadamları dernekleri gösteriyorlar.

90'lı yılların başından itibaren, ülkenin dört bir yanında ortaya çıkan SİAD'ların bu dinamiği, bugüne kadar 5-6 büyük kentte mevcut bulunan sınai tesislerin, çok sayıda yeni kente yayılmaya başlamasıyla açıklanabilir. Kamuoyu, bu gelişmeyi, daha çok, Denizli, Gaziantep, Kahramanmaraş gibi örneklerden biliyor. Oysa benzeri gelişme potansiyelini gösteren çok sayıda başka kent daha var.

Bu kentler arasında öne çıkan başarılı örneklerde, ilginç bir işbirliği ve dayanışmanın sergilendiği göze çarpıyor. İşadamları, sermayesini öncelikle kendi yöresinde değerlendirmeyi düşünüyor. Altyapı olanakları yetersizse birleşiyor, kendi çözümünü üretiyor. Sorunlarını mümkün olduğunca devlete başvurmadan halletmeye çalışıyor. Belediye ile uyumlu bir ilişki ve işbirliği, varsa yöredeki üniversitenin katkısı sağlandığı takdirde, yerel girişimlerin çözüm üretme kapasitesi birdenbire katlanıyor. Vilayet makamının da kalkınma konusunda yörenin insanıyla aynı kaygıları paylaşması halinde güçlü bir temel kurulmuş oluyor.

Bu temelin kurulabildiği yörelerde, iş üzerinde parti ayrımlarının silikleşmeye başladığı, işbirliği ve dayanışma güdüsünün öne çıktığı açıkça gözlemlenebiliyor. Ancak bugünkü idari yapı içinde, merkezi yönetimin desteği, katkısı, en azından yolu açması sözkonusu olmadığı takdirde, en ceval girişimcilerin biraraya geldiği Denizli, Gaziantep gibi illerimizde bile gelişimin arzu edilen hıza ulaşmasının önü tıkanabiliyor. Yolun biraz daha başında olan Trabzon, Mersin, Çorum gibi illerde ise, bu tıkanmanın etkisi daha belirgin biçimde hissedilebiliyor.

Liman, havaalanı, şehirlerarası ulaşım gibi görece büyük altyapı yatırımlarında tıkanmaların olması, mevcut ekonomik ve siyasi konjonktürde

bir ölçüde anlaşılabilir. Şu sınır kapısının açılması, bu ülkeyle ticarete izin verilmesi gibi konuların, stratejik çıkarlar çerçevesinde değerlendirilmesi ve bu tür sorunlara kısa vadede çözüm bulunamaması kabul edilebilir. Ama fizibilitesi yapılmış, planları tamamlanmış, kaynağı bulunmuş projelerin, bir kurum onayı, bir bakan imzası, bir arazi tahsisi yüzünden beklemesini kabul etmek mümkün değildir.

Proje derken ne kastedtiğimiz iyi anlaşılmalıdır. Burada sözkonusu ettiğimiz, bölgesel kalkınmada lokomotif olacak, çok sayıda girişimcinin katılımıyla binlerce iş sahası açacak, yöreyi bir cazibe merkezi haline getirecek, serbest bölge, organize sanayi bölgesi, turizm bölgesi gibi büyük çaplı entegre projelerdir. Ne yazık ki, bu tür projelerin önüne çıkan engeller, zaman zaman basit bürokratik tıkanıkların ötesine geçmekte, siyasi ayrımcılığa kadar varabilmektedir. Böylece yerel düzeyde, farklı siyasi eğilimler arasında sağlanabilen uzlaşma, merkezden torpillenebilmektedir.

Türkiye'in idari mekanizmasının, çağdaş yerinden yönetim anlayışına daha uygun bir hale getirilmesi, bunun için gerekli siyasi iradenin, politik istikrarın sağlanması zaman alabilir. Ama bürokratik engellerin temizlenmesi, kentler arasındaki rekabetin oya tahvil edilmesi anlayışının terkedilmesi, siyasi ayrımcılığın ortadan kalkması halinde alınacak mesafe azımsanmamalıdır.

Kısa vadeli siyasi güç arayışı içine girmek yerine, Türkiye'nin gelişme dinamiklerini iyi analiz ederek, yerel girişimcinin önünü açabilen, entegre bölgesel kalkınma projelerine destek verebilen, yeni cazibe merkezleri yaratabilen, sivil toplum örgütleriyle yakın ve üretken bir ilişki içine girebilen siyasi aktörler, ülkedeki gelişme potansiyelinin serbest kalmasına yol açarken ve bu potansiyelin kendilerin de uzun dönemli kalıcı bir güç vermesini sağlayacaktır.